

ДЕРЖАВНО-КОНФЕСІЙНІ ВІДНОСИНИ В ЕПОХУ ПОСТПОСТМОДЕРНУ

Філософи заявляють, що Європа вступає в нову епоху постпостмодерну (ППМ). Очевидним здається, що ППМ панує і буде панувати за допомогою перформатизму (дієвості), нової переваги і нової утопії.

Нова перевага в певному сенсі є продовженням постмодерних “відкритих дверей” до всього ірраціонального і надприродного. Коли постмодерн зі своєю тотальною критикою раціонального тільки відкрив двері до надприродного, ППМ ввійшов з сильною і глибокою зацікавленістю до міфічного і містичного. Сьогодні люди не цікавляться раціональним зображенням дійсності. Нещодавні романи, фільми “Володар кілець” і “Гаррі Поттер” показують зацікавленість до нової перспективи дійсності, яку можна назвати релігійною фантастикою.

ППМ відновлює концепцію об’єктивної істини, але, на відміну від класичної і сучасної філософії, він не може ні стверджувати, ні анулювати релігію. Міфи минулого в новій упаковці релігійної фантастики стають видуманим світом спокою і безпеки для розчарованого людства. Сильний наголос робиться на почуття, що обумовлено виникненням нового міфічного підходу до релігії.

І, нарешті, нова утопія набула тісного зв’язку з ідеєю нової переваги. У постмодернізмі була сильна антиутопічна перспектива. Постмодерністи не вірили в доконаний і кінцевий світ. Вони не підтримували ідеї просування до утопічного суспільства загального спокою і миру. Саме тому постмодернізм критикував комунізм і християнство. ППМ, однак, ідеєю нової переваги знову підкреслює прагнення людини до утопічного світу. І це зовсім не здається дивним, враховуючи всі проблеми, які існують на планеті Земля. Релігійні вчені запевняють нас у тому, що науці і технології не вдалось здійснити цю утопію, і вони стверджують, що “релігійна свідомість” людства приведе нас до заключного вічного спокою. Це прагнення дуже нагадує орієнтири і перспективи Нового віку, які, на жаль, стали спільними з поглядами більшої частини християнського світу.

Що стосується політичних змін, є деякі ознаки, що ППМ перетворює суспільство в багатокультурне явище, яке управляється неототалітарними ідеологіями. Створюється враження, що після терпимості постмодернізму “примара минулого” – дух тоталітаризму знову з’являється на світовій сцені у багатьох формах.

Україна, особливо в діяльності Секретаріату Президента, дуже яскраво демонструє окреслені характеристики. З одного боку, визнання все більшої і більшої ролі релігії в житті суспільства, а з іншого – загроза панування окремої релігійної ідеології, використання релігії в політичних цілях. Конституційно Церква відокремлена від Держави. Але можна згадати про уявне відокремлення Церкви від держави при фактичному її підпорядкуванні державі. Класичним прикладом може служити недавнє положення Церкви в країнах колишнього комуністичного блоку, коли, незважаючи на деклароване відокремлення Церкви від держави, остання грубо втручалася в діяльність Церкви, і коли це було вигідно, намагалася використовувати її для рішення своїх, суцього політичних завдань.

Підтримка державою християнських партій або союзів може бути також розцінена як спроба залучення Церкви в політичне життя. Нерідко також і політики, які не завжди є віруючими, з метою поліпшення свого іміджу, беруть участь у богослужіннях, іноді навіть їх організують.

Нинішня нова політична ситуація вимагає нових рішень у відносинах між державою й Церквою. В середні віки держави, з релігійної точки зору, як правило,

■ Ганулич П. - генеральний секретар УАРС, директор відділу суспільних зв’язків УУК ЦАСД, почесн. наук. співробітник ВР ІФ ім. Г. С. Сковороди НАН України.

були моноконфесійними. Сьогодні ж стало нормою життя, що в кордонах однієї держави співіснують різні релігії й світогляди, так само як і проживають люди різних національностей й етносів. Економічний, політичний, національний, етнічний і релігійний плюралізм вимагають відходу від моделі релігійної держави з однією пануючою релігією.

Говорячи про роль Церкви й християнства взагалі, варто підкреслити, що вони повинні включатися в життя суспільства, вносячи в нього євангельський дух, щоб конституційно світська держава була збагачена християнськими цінностями. Справедливість, рівність, солідарність, мирне співіснування, свобода, статок, культура, у тому числі культура життя, та інші цінності, реалізовані в рамках світської держави, повинні створюватися також і християнами. Роль християн у цьому випадку зводиться до збагачення євангельським духом суспільно-політичної активності держави.

Автономія Церкви й держави не означає їхньої взаємної ізоляції. Тому, як сказано в документах Другого Ватиканського Собору, що, як Церква, так і держава хоча під різним видом служать, служать особистому й соціальному поклику тих самих людей. Вони будуть робити це служіння на благо всіх тим успішніше, чим краще обоє будуть розвивати між собою здорове співробітництво, беручи до уваги умови місця й часу. Метою такого співробітництва повинно бути благо людей, яким служать як держава, так і Церква. Віруючі ж, будучи членами Церкви, одночасно є членами суспільства. Загальне добро людей саме і є загальною платформою співробітництва Церкви й держави. Церква не вимагає собі привілеїв, але тільки визнання своїх прав, необхідних для її присутності й діяльності в суспільстві.

Церква відмежовується від політики, підкреслюючи при цьому, що християнство не повинно обмежуватися релігійним культом у храмі, але також повинно впливати й на політичну діяльність своїх послідовників.

Все вищесказане дає можливість зробити висновок, що християни, будучи громадянами своєї держави, можуть займатися також і політичною діяльністю, однак не як офіційні представники Церкви, хоча і є її членами. Участь християн у політичному й соціальному житті повинно стати присутністю християнського свідчення й проявом християнських моральних цінностей у суспільстві.

У той же самий час офіційні представники Церкви, які діють від її імені, повинні бути духовними проводирями, що ведуть людей до спасіння. Тому, в ім'я виконання своєї духовної місії, священники, чернецтвуючі і єпископи повинні уникати політичної залежності, щоб гарантувати собі незалежну, повну й достовірну проповідь істини.

Безсумнівно, різні християнські конфесії мають свої власні специфічні традиції для введення віруючих у громадське життя. Необхідно поважати цю спадщину. Але, з іншого боку, існує гостра необхідність для приведення їх у відповідність з актуальними потребами, що вимагає від конфесій проведення відповідних досліджень. Цьому може успішно сприяти діалог з іншими християнськими конфесіями й релігіями. Зрозуміло, що він повинен проходити в дусі взаємоповаги, з дотриманням різних традицій. Було б досить корисно організувати на цю тему зустрічі на рівні кліру й мирян.

У цей час християнство покликане вирішити два завдання, які стоять перед ним як ніколи раніше гостро. Проголошення Царства Божого – це найперше й основне завдання, що не може бути замінене якимось іншим тимчасово-політичним або економічним обов'язком. Друге – стосується практичного застосування принципів цього Царства стосовно суспільства і його вимог, причому не з метою домінування, а з метою служіння. Його виконання потрібне, насамперед, мирянам, як окремим особистостям, так і об'єднаним в організації. Для вирішення цього завдання екуменічне й міжрелігійне співробітництво стає все більше невідкладним у справі становлення гідної людини громадянського суспільства.